

crkve iznutra“ (55-64), „Franjevačka crkva u Subotici“ (65-68), „Samostanska crkva – danas“ (69-75), „Od rezidencije do samostana“ (77-89), „Franjevačka crkva i samostan sv. Mihovila u Subotici kroz fotografije“ (91-112).

Koliko se priređivač dobro razumije u materiju kojoj je pristupio, ilustrira ova rečenica iz „Uvoda“, koji inače, kao što se moglo naslutiti, obiluje pleonazmima i verbalizmima: „Od prvog spomena Subotice kao Zabatke 1429. u Subotici održava se kontinuitet života, žitelja i naselja sve do oslobođenja od Turaka Osmanlija i današnjih dana, što je lijepo nanizano u stilu prave događajnice i pripovjetke do oslobođenja od Turaka.“ Priređivač izgleda nije upoznat s činjenicom da najstariji povijesno dokumentirani spomen Subotice datira iz 1391. i da su 1991. godine kulturne institucije Subotice (Arhiv i Muzej) obilježile šest stoljeća od prvog pisano spomena grada (Milovan Miković, „Prošlost u senci monopola“, *Subotičke novine* od 16. kolovoza 1991., str. 5). Isto tako, on ne poznaje dostatno povijest Subotice i šire okolice, čim u vremenskom razdoblju od 1429. godine do oslobođenja od Turaka (1686./1697. godine) – obilježenom promjenom političkog sustava – vidi jednu povijesnu cjelinu i kontinuitet.

Na koncu se postavlja pitanje tko „današnjim autorima“ daje za pravo praviti izbor tekstova P. Cvekana i potom se potpisati kao autori?

Luka Jaramazović

Kalman Kuntić, *Pravni fakultet u Subotici 1920. – 1941.*, Hrvatsko akademsko društvo, Subotica, 2016., 120 str.

U međuraću su postojale želje i planovi inicirani od strane Grada Subotice za osnutkom poljoprivrednog fakulteta, ali nikada nisu realizirani. No, ideja kreirana u Beogradu, da se u Subotici formira Pravni fakultet s funkcijom *da bude i prosvetna i narodna kula na naj-severnijoj granici Ujedinjene otadžbine*, urodila je plodom. Doista – još prije potpisivanja Trianonskoga sporazuma, Subotica je u siječnju 1920. godine, Ukazom kralja Aleksandra, dobila svoju prvu fakultetsku ustanovu. Time je država planirala te na taj način očitovala svoju spremnost braniti najsjeverniju točku, a ujedno je dobila jamstvo da će se granica zadržati na povučanim demarkacijskim linijama. Na fakultetu je bilo relativno malo studenata iz Subotice i okolice, a mnogo više iz udaljenijih dijelova zemlje: Crne Gore, Hercegovine itd. I pored toga, ustanova je imala veliki utjecaj na cjelokupni prosvjetno-kulturni, pa i gospodarski život grada.

Kalman Kuntić je još 1990. napisao ovaj uradak kao diplomsku radnju na studiju povijesti. Knjiga koja se pojavila gotovo je nepromijenjena u odnosu na taj izvornik. Tema je iznimno značajna i zbog toga iz današnje perspektive pomalo čudi oskudica i nepostojanje dovoljno odgovarajuće literature u vrijeme njenog nastanka, a što se tek djelomično promijenilo do danas. Sve je to pred autora stavilo imperativ istraživanja u sačuvanom arhivskom gradivu koje je nastajalo radom samog fakulteta. Ono se čuva u subotičkom Povijesnom arhivu. S obzirom na to ka-

kvu je sudbinu dokumentacija fakulteta imala u burnom razdoblju tijekom i nakon rata, koliko je bilo opasnosti da se ona raspe, nestane ili uništi, možemo biti posve zadovoljni cjelovitošću i stupnjem očuvanosti onoga što se nalazi u fondu. Arhivsko gradivo Pravnog fakulteta zajedno s knjižnicom predano je na čuvanje i rukovođenje Pravnom fakultetu u Pečuhu, po naređenju mađarskog Kraljevskog ministarstva prosvjete 1941. godine. Beogradsko sveučilište je 1945. godine preuzelo arhivu i predalo je Pravnom fakultetu Beograda. Povijesni arhiv Subotica je od njega preuzeo arhivsko gradivo 29. listopada 1982. godine. Kakvo je gradivo koje čini taj fond? U Povijesnom arhivu Subotica, pod signaturom F.228. i nazivom Pravni fakultet Subotica, kronološkog raspona 1920. – 1941., čuva se 66 knjiga i 122 arhivske kutije dokumentacije nastale djelovanjem i radom ustanove. Jezik gradiva je srpski/hrvatski, ali se mogu naći dokumenti na francuskom, njemačkom, engleskom, mađarskom, ruskom i češkom jeziku. Fond je 1984. godine sređen, načinjen je sumarni inventar sa širim podacima o fondu, a izrađene su i preslike Zapisnika Proforskog savjeta od 1920. do 1941.; svesci važnijih akata za 1920. – 1923.; Glavne knjige studenata (matrikule) 1919. – 1941. godinu. U kategorizaciji je proglašen za fond od velikog značaja. Arhivsko gradivo sadrži sačuvane zapisnike fakultetskih savjeta, knjiga urudžbenog zapisnika, evidencije o uspjehu studenata, knjige upisa studenata, glavnu knjigu ocjena i matrikule. Postoje i registri i financijske knjige. Sačuvani spisi se dijele u dvije serije – serije Dekanata i Fonda za zdravstvenu zaštitu studenata. U okviru prve serije

su sačuvani zapisnici, izvješća, dopisi, službeni listovi profesora, osobni dosjei studenata. U manjoj količini su sačuvani i financijski spisi. Fond je od 1984. dostupan istraživačima i oni ga koriste. Obiluje dragocjenim podacima koji dokumentiraju povijest rada fakulteta ali i njegovog odnosa spram Subotice, uklopljenosti u lokalnu i širu zajednicu.

Dobar dio uspješnosti u istraživanju i obradi teme kojom se bavio Kuntić može se pripisati upravo i sistematičnom i pravilnom korištenju arhivskih izvora. Tako je na tim osnovama i nastala knjiga koja na precizni i sažet način prati sve važne segmente u radu i djelovanju fakulteta, potkrjepljujući ih u prvom redu podacima iz arhiva ali i literature. Uvod (11-20 str.) je vrlo značajan budući da formiranje ustanove smješta u konkretne povijesne okolnosti koje su upravo presudno utjecale na njegovo utemeljenje – prije Trianonskog ugovora iz 1920. kojim su definirane granice i međunarodno pravna pitanja sjevernih granica nove Kraljevine.

Nakon toga autor kroz pojedine veće cjeline – obrađuje ustrojstvo rada i probleme u radu do zatvaranja fakulteta (21-32), nastavu (33-40), nastavnike (42-57), studente (58-77). Završava zaključkom (85, 86), te popisom izvora i literature (87, 88). Na kraju su priložene ilustracije (93-120).

U Subotici je školskom izobrazbom, školske 1933./34. bilo obuhvaćeno preko 13.000 mladih, od čega ih je na Pravnom fakultetu bilo 500, a od ukupno 384 nastavnika 13 ih je radilo na tom fakultetu. Na samome početku rada upisana su 103 muška studenta i samo i 3 studentice. Omjer, gdje su prevladavali slušatelji – muškarci, ostao je u cijelom razdoblju.

Vrlo je korisno što autor ne prenosi samo podatke iz istraženog arhivskog gradiva, nego na temelju njih izvlači i daje vlastite zaključke, koji potpunije oslikavaju njegovo razumijevanje teme, pa tako na pr. ocjenjuje: ... *studente je iritirao najčešće odbojan stav Subotičana prema njima, od samog osnutka fakulteta (str. 69). Većinsko mađarsko, a potom hrvatsko stanovništvo, osnivanje fakulteta i dolazak studenata sa strane, doživljavalo je kao još jedan oblik penetracije srpstva i pravoslavlja u posve katoličku sredinu (isto). Jednako tako u zaključku navodi i zbog stalnih sukoba suprotstavljenih nacionalnih interesa Pravni fakultet u Subotici umjesto kohezijskog faktora, bio je čimbenik međunacionalnog antagonizma (str. 85).*

Mnogi studenti povijesti se s arhivistikom i arhivima upoznaju tek ovlašt u okvirima nastavnih planova i programa. Rijetki su oni koji pronalaze motive da se s njima bliže upoznaju, a još rjeđi oni koji u njima sustavno istražuju. Ako

se složimo da je jedan od osnovnih postulata povijesti upućenost na vrela i to u prvom redu upravo ona najvrjednija – arhivska, primjer da se za sastavljanje i pisanje diplomskog rada odabere upravo tema o Pravnom fakultetu u Subotici i rabi sačuvano arhivsko gradivo i kvalitetno metodološki znanstveno-stručno interpretira, samim time zaslužuje svaku pohvalu. Upravo takav je bio pristup Kalmana Kuntića i tim više njegov uradak predstavljen kroz ovu knjigu omogućava nam da se upoznamo kako s poviješću Pravnog fakulteta tako i s bogatstvom sadržaja korištenih dokumenata, ali i presjekom društveno političkih zbivanja koja su se zrcalila u njegovu djelovanju.

Stevan Mačković

Marija Šeremešić, Martin Šeremešić, *Monoštor u povijesti do polovice XX. stoljeća*, Udruženje građana „Urbani Šokci“, Gradska biblioteka „Karlo Bijelicki“, Sombor, 2016., 126 str.

Knjiga je podijeljena na osam kratkih poglavlja nejednake historiografske vrijednosti: „Tko su Šokci Bačkog Monoštora?“ (5-27), „Bački Monoštor“ (30-39), „Iseljavanje iz Bačkog Monoštora“ (41-59), „Useljavanje u Bački Monoštor“ (61-64), „Sakralni objekti“ (65-77), „Školstvo u povijesnim crtama“ (79-84), „Ustanove kulture, društva, knjižnice“ (85-99) i „Poznati Monoštorci“ (101-115). Knjizi je pridodan i prikaz prof. dr. sc. Ljiljane Kolenić („Prikaz knjige Marije i Martina Šeremešića o Bačkom Monoštora“, 117-124) s Odsjeka za hrvatski jezik i književnost (Katedra za hrvatsku jezičnu povijest i